

Kvinnorna vid den tomma graven

För alla bibelläsare är det klart att det finns varierande beskrivningar av händelserna vid Jesu tomma grav. Det har gjort att man påstått att Bibeln innehåller fel, eftersom evangelisternas berättelser inte stämmer ihop. Jag försöker visa att berättelserna är trovärdiga och förenliga.¹

En av dem som ändrat uppfattning om sanningen i påskberättelserna är den tyske lutherske pastorn Karsten Bürgener (Bremen, f 1939), som lärde sig under sin studietid att de fyra evangelierna är helt oförenliga sinsemellan och motsäger varandra. Därför anses att de inte kan betraktas som historiska berättelser utan bara som legender utan historiskt verklighetsinnehåll. Bürgener kämpade med frågorna i många år och efter hand kom han till insikt om att det inte bara är möjligt att förena berättelserna, utan också att de tillsammans ger en storartad helhetssyn, en riktig "påskharmoni".

Jag presenterade huvudtankarna i Bürgeners bok "Jesu Kristi uppståndelse från de döda" för två år sedan. Därför tar jag inte upp boken som helhet, utan ska koncentrera mig på de kvinnor som var med vid påskens händelser. Men jag kommer att använda vissa principer som Bürgener presenterar.

Jag måste varna: det är inte alldeles lätt att få en klar bild och det är många personnamn som kommer att nämnas, i de flesta fall med anknytning till Jesu familj. Så vi hamnar också in i en släktutredning! Där kan vi i en del fall bara göra gissningar utan att vara helt säkra.² Jag vill tacka Tony Larsdal på Svenska Folkbibeln för värdefull information och också Magnus Dahlbacka som har gett goda synpunkter.

Kvinnorna vid Jesu kors

Vi ska börja vid Jesu kors och läser vilka som nämns i evangelierna.

Matt 27:55–56: *Många kvinnor stod där på avstånd och såg på. De hade följt Jesus från Galileen och tjänat honom. Bland dem var **Maria Magdalena** och den **Maria** som var **Jakobs och Josefs mor**, samt **modern till Sebedeus söner**.*

Matt 27:61: ***Maria Magdalena** och **den andra Maria** var där och satt mitt emot graven.*

Mark 15:40–41: *Även några kvinnor stod på avstånd och såg på. Bland dem var **Maria Magdalena** och den **Maria** som var **Jakob den yngres och Joses mor**, samt **Salome**. De hade följt Jesus medan han var i Galileen och tjänat honom. Där fanns också **många andra kvinnor** som hade gått med honom upp till Jerusalem.*

Luk 22:49: *Men alla hans vänner och **kvinnorna som hade följt honom från Galileen** stod på avstånd och såg detta.*

Luk 22:55–56: ***Kvinnorna** som hade kommit med Jesus från Galileen följde efter och såg graven och hur hans kropp blev lagd där. Sedan återvände de hem och gjorde i ordning väldoftande kryddor och oljor. Och under sabbaten var de i stillhet efter lagens bud.*

Joh 19:25: *Vid Jesu kors stod **hans mor** och **hennes syster**, **Maria** som var **Klopas hustru**, och **Maria Magdalena**.*

Vi gör en sammanställning:

¹ Bibelcitaten är enligt Svenska Folkbibeln 2015.

² En viktig källa är Eusebius (263–339) kyrkohistoria, som citerar kyrkohistorikern Hegesippus (110–180): <<http://www.earlychristianwritings.com/text/hegesippus.html>>. För Gezelius bibelverk se <<http://titus.ofsystem.fi/fimi/webd#gezelius>>.

Kvinnorna vid korset

Matteus	Markus	Lukas	Johannes
Maria Magdalena	Maria Magdalena	Kvinnorna ... från Galileen	Maria, Jesu mor
Maria, Jakobs och Josefs mor	Maria, Jakob den yngres och Joses mor		Marias syster
Modern till Sebedeus söner	Salome		Maria, Klopas hustru
	Många andra kvinnor		Maria Magdalena

Lukas nämner kvinnorna i grupp men nämner inga namn. Det är tydligt att det handlar om ganska många kvinnor, vilket Markus understryker. Matteus nämner tre kvinnor, av vilka Maria Magdalena nämns också av Markus och Johannes. Den andra kan vara samma som Markus nämner, fast han talar om Jakob den yngres och Joses mor i stället för Jakobs och Josefs mor. Joses är en speciell form hos Markus. Johannes nämner fyra kvinnor, men bara Maria Magdalena är entydigt samma som de övriga nämner.

Kvinnorna vid den tomma graven

Vi ska gå vidare till evangeliernas presentation av kvinnorna vid graven.

Matt 28:1: *Efter sabbaten, i gryningen den första veckodagen, gick **Maria Magdalena** och **den andra Maria** för att se på graven.*

Mark 16:1: *När sabbaten var över köpte **Maria Magdalena** och **Maria, Jakobs mor**, och **Salome** väldoftande oljor för att gå och smörja honom.*

v 9: *När Jesus hade uppstått på första veckodagens morgon visade han sig först för **Maria Magdalena**, som han hade befriat från sju onda andar.*

Luk 23:55–56: ***Kvinnorna** som hade kommit med Jesus från Galileen följde efter och såg graven och hur hans kropp blev lagd där. Sedan återvände de hem och gjorde i ordning väldoftande kryddor och oljor. Och under sabbaten var de i stillhet efter lagens bud.*

Luk 24:10: *Det var **Maria Magdalena** och **Johanna** och **Maria, Jakobs mor**. Även **de andra kvinnorna** som var med dem talade om det för apostlarna.*

Joh 20:1: *Tidigt den första veckodagen, medan det ännu var mörkt, kom **Maria Magdalena** ut till graven och fick se att stenen var borta från graven.*

Vi sammanställer:

Kvinnorna vid den tomma graven

Matteus	Markus	Lukas	Johannes
Maria Magdalena	Maria Magdalena	Maria Magdalena	Maria Magdalena
Den andra Maria	Maria, Jakobs mor	Johanna	
	Salome	Maria, Jakobs mor	
		De andra kvinnorna	

Hur går det här ihop? Är det inte helt olika kvinnor? Vi noterar att Maria Magdalena finns med i alla evangelierna. Maria, Jakobs mor kan vara den Maria som Matteus kallar "den andra Maria". Det är högst troligt att hon är den samme som vid korset kallas Jakob den yngres och Joses mor. Vidare nämns Salome och Johanna.

Jämförelse mellan evangeliernas listor

Vi ska nu jämföra de enskilda evangelisternas listor vid korset med motsvarande vid graven.

Matteus

Vid korset	Vid den tomma graven
Maria Magdalena	Maria Magdalena
Maria, Jakobs och Josefs mor	Den andra Maria
Modern till Sebedeus söner	

Av Matteus kan vi dra slutsatsen att "den andra Maria" är Maria, Jakobs och Josefs mor. Vi ska återkomma till modern till Sebedeus söner och ser först på de andra.

Markus

Vid korset	Vid den tomma graven
Maria Magdalena	Maria Magdalena
Maria, Jakob den yngres och Joses mor	Maria, Jakobs mor
Salome	Salome
Många andra kvinnor	

Markus nämner sannolikt också samma Maria, fast han kallar henne "Jakob den yngres och Joses mor". Vid graven förkortar han till Maria, Jakobs mor. Salome nämns båda gångerna och kan vid jämförelse med Matteus identifieras som modern till Sebedeus söner, alltså Jakobs och Johannes mor. Han nämner också att många andra kvinnor stod vid korset.

Lukas

Vid korset	Vid den tomma graven
Kvinnorna ... från Galileen	Maria Magdalena
	Maria, Jakobs mor
	Johanna
	De andra kvinnorna

Lukas nämner kvinnorna i grupp vid korset medan han presenterar tre vid namn vid graven. Maria, Jakobs mor presenteras på samma sätt som de föregående och är troligen samma kvinna. Johanna är ett nytt namn. Det var tydligen ganska många kvinnor också vid den tomma graven.

Johannes

Vid korset	Vid den tomma graven
Maria, Jesu mor	
Marias syster	
Maria, Klopas hustru	
Maria Magdalena	Maria Magdalena

Johannes nämner fyra kvinnor vid korset medan han bara berättar om Maria Magdalena vid graven. Maria, Jesu mor nämns bara av Johannes. Vissa översättningar (så SFB 98) räknar med bara tre kvinnor, eftersom man sätter likhetstecken mellan Marias syster och Maria, Klopas hustru. Vi kan alltså inte vara säkra på om det är två olika kvinnor, (1) Marias syster, och (2) Maria, Klopas hustru (dotter) eller om de är en och samma. Jag utgår här från att det är två olika kvinnor, men ska återkomma till dem senare.

Varför nämner inte Johannes namnet på Marias syster? Vi vet att Johannes aldrig nämner sig själv. Det kan vara fråga om hans egen mor, som han undviker att nämna vid namn på grund av samma anspråkslöshet.

Allt som allt finns sex namngivna kvinnor:

- (1) Maria, Jesu mor (endast Johannes)
- (2) Maria Magdalena (alla)
- (3) Maria, Jakob den yngres och Josefs (Joses) mor (Matteus, Markus, Lukas)
- (4) Salome (Markus)
- (5) Maria, Klopas hustru (Johannes)
- (6) Johanna (Lukas)

Dessutom finns modern till Sebedeus söner (Matteus) och den namnlösa systemen till Maria (Johannes). Är alla dessa olika kvinnor?

Vi är vana med att vara exakta när det gäller personuppgifter. Om vi berättar om fem personer kring ett kaffebord säger vi inte att det var två som var där, utan nämner dem vi känner och sedan säger vi att där också var tre andra. Det var inte så bland judarna.

Karsten Bürgener beskriver i sin bok några metoder som tillämpades av judiska författare. En av dem är "*de ofullständiga personuppgifternas metod*". Enligt den betonar författaren den eller de i sammanhanget intressanta personerna och utelämnar övriga. Vi tänker kanske, då vi läser Johannes, att bara Maria Magdalena var vid graven, och då blir det en motsägelse att de andra också talar om andra kvinnor. Men Johannes var just då intresserad att berätta bara om Maria Magdalena, på samma sätt som han berättar bara om en lärjunge vid Jesu kors, som tog Jesu mor Maria till sig. Högst antagligen var där också andra lärjungar på avstånd. Om Maria Magdalena nämns som den enda vid graven betyder det inte att ingen annan var där.

Vi har fyra namngivna som vi behöver ta reda på lite mera om: Maria, Jakob den yngres och Josefs mor, Salome, Maria Klopas hustru, och Johanna. Låt oss undersöka några andra ställen i evangelierna.

Kvinnor i kretsen kring Jesus

Först tar vi oss an *Johanna*. I Luk 8:3 finns en intressant upplysning:

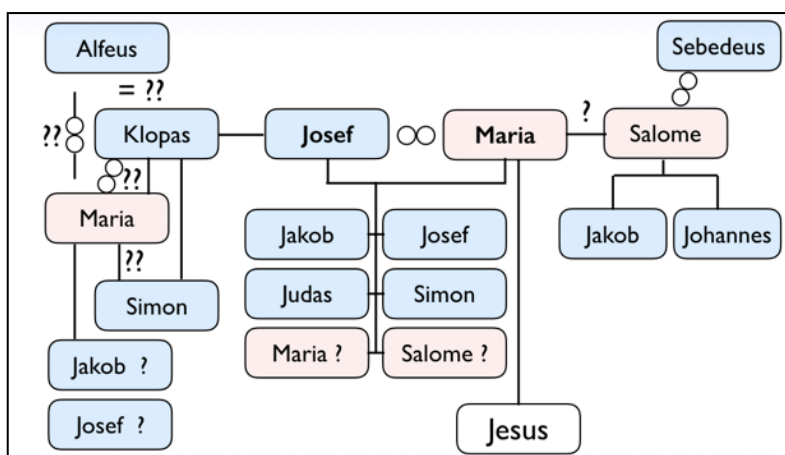
Johanna, hustru till Herodes förvaltare Kusas, samt Susanna och många andra som tjänade dem med vad de ägde.

Det här är sannolikt den samma *Johanna* som nämns av Lukas. Herodes förvaltare Kusas var en högt uppsatt hovman. Att hans hustru följer Jesus är verkligen anmärkningsvärt. Det kan mycket väl vara så att hon hade tillgång till en del materiellt som kunde försörja Jesus och hans lärjungar.

Susanna nämns inte vid namn på andra ställen. Hon var troligen en av dem som var med vid korset och graven, bland dem som nämns som kvinnorna som hade följt Jesus från Galileen.

Jesu jordiska familj – några alternativ

Sedan går vi över till de kvinnor som kan vara en del av Jesu familj. Det här är så rörigt, så vi måste försöka göra en illustration. De två ringarna anger äktenskap och streck anger en annan familjerelation, barn eller syskon. Tyvärr finns där många frågetecken. De visar att det finns öppna frågor som vi inte kan få full klarhet i. Jag anger två frågetecken när det finns stor osäkerhet, eller alternativ där vi inte kan avgöra vilketdera som är mest sannolikt, och ett frågetecken när det inte finns full säkerhet, men där jag vågar ange en trolig relation.

Salome nämns inte vid namn av andra än av Markus. Av tradition brukar hon anses vara mor till Jakob och Johannes, Sebedeus söner. Om henne står det så här i Matt 20:20f:

Då kom modern till Sebedeus söner fram till Jesus tillsammans med sina söner. Hon föll på knä och ville be honom om något. Han frågade henne: "Vad vill du?" Hon sade till honom: "Lova att mina båda söner här får sitta bredvid dig i ditt rike, den ene på din högra sida och den andre på din vänstra."

Det var en ganska djärv begäran som hon framställde och det tyder på en nära relation till Jesus. Hon brukar anses vara Marias syster, möjligen kusin. Jakob och Johannes skulle då vara Jesu kusiner. Då skulle alltså Marias syster, modern till Sebedeus söner och Salome vara samma kvinna.

Enligt Mark 6:3 hade Jesus flera syskon:

"Är det inte snickaren, Marias son, bror till Jakob och Joses och Judas och Simon? Bor inte hans systrar här hos oss?"

Här omtalas Jakob och Joses som Jesu bröder. Markus brukar ha en förkärlek för att stoppa in ett 's' här och var, och Joses är nog samma som Josef. Det kan inte vara fråga om samma Jakob och Josef vars mor nämns vid korset, för Jesu mor skulle inte benämnas utifrån sönerna. Möjligen kan det ha varit Jesu kusiner, för kusiner kunde också kallas syskon av judarna. Det skulle alltså kunna vara Jesu (halv)kusiner via Josef. Så menar romarna, för de hävdar att Maria inte fick några barn efter att ha fött Jesus. Så menar också Gezelius, och det ledare vidare till andra förklaringar. Men här utesluter vi den tolkningen och utgår från att det handlar om Josefs och Marias barn. Jakob och Josef var vanliga namn.

Systrarna har varit minst två. Enligt källor som inte är historiskt säkra hette de Maria och Salome. Det är ytterligare ett exempel på hur vanliga de här namnen var och är inte mindre förvirrande.

Vem var Maria, Klopas hustru, som nämns av Johannes? Vi ska ännu repetera vad han skriver:

Vid Jesu kors stod hans mor och hennes syster, Maria som var Klopas hustru, och Maria Magdalena.

SFB 98 skriver i stället:

Vid Jesu kors stod hans mor och hennes syster Maria som var Klopas hustru och Maria från Magdala.

Vilken är skillnaden? Jo, ett kommatecken. Men det tecknet gör en skillnad: enligt SFB 98 är "Maria som var Klopas hustru" bestämning till "hennes syster" och anger alltså tre kvinnor, medan SFB 2015 anger en lista med fyra kvinnor. Båda tolkningarna är möjliga. Enligt den förra är Marias syster den samma som Klopas hustru, och enligt den senare en annan. Vi sade tidigare att Salome brukar anses vara Jesu mor Marias syster. Att Salome skulle vara samma person som Klopas hustru är uteslutet (båda nämns av Johannes) och hon kan inte heller vara den samma som Jakobs och Josefs mor (båda nämns av Markus). Vi söker alltså en annan kvinna som heter Maria.

Det finns ännu en osäkerhet här. "Maria som var Klopas hustru" lyder nämligen ordagrant översatt: "Klopas' Maria", alltså en genitivform. Det står inte hustru, och det kan också betyda att Maria var Klopas dotter eller rentav mor. Man brukar räkna med att hon var hans hustru.

Klopas nämns inte på andra ställen i Bibeln, men däremot en *Kleopas*, som var en av Emmausvandrarna (Luk 24:18). En del kommentatorer (bland dem Gezelius) anser att det kan vara fråga om samme lärjunge, men den hypotesen är så osäker att vi lämnar den därhän. Eusebius skriver att Klopas var bror till Josef, Jesu adoptivfar. Möjligen kunde hans hustru kallas Marias syster, alltså egentligen svägerska eftersom det knappast är troligt att det finns två systrar i samma familj som båda heter Maria. Men jag håller mera för att det är Salome som kallas Marias syster.

Enligt Eusebius efterträdde Klopas son Simon sin kusin Jakob som ledare för församlingen i Jerusalem, antingen år 62 eller 69 då Jakob blev stenad. Simon skulle ha varit drygt 15 år äldre än Jesus och dog vid 120 års ålder.

Vem var då *Jakob den yngre*?

I evangelierna och Apg 1:13 nämns två lärjungar med namnet Jakob. En var son till Sebedeus och bror till Johannes. Den andre kallas Jakob, Alfeus son. Dessutom hade Jesus en halvbror med namnet Jakob, som blev en ansedd ledare för församlingen i Jerusalem. Han kallades Herrens bror, också Jakob den rättfärdige, och ganska tidigt blev han ledare för urförsamlingen. Jakob, Johannes bror och äldste son till Sebedeus och Salome, blev avrättad med svärd av Herodes (Apg 12:2). Knappast skulle någon av dessa två benämnas "den yngre". Då återstår Jakob, Alfeus son, en av de tolv.

Det finns en hypotes att Alfeus och Klopas var samma person, vilket grundar sig på att många använde flera namn (jfr Simon Petrus, även Kefas). Man kan också tänka sig att Alfeus och Klopas var bröder, alltså också till Josef, Jesu styvfar. Jakob var son till Alfeus, som hade dött och lämnat Maria som änka. Sedan Alfeus hade dött kunde Klopas enligt den tidens sed ha gift sig med Maria, och Jakob kunde alltså kallas både Alfeus son och Marias, Klopas hustrus, son. Han var brorson till Jesu styvfar Josef och Jesu kusin. Alltså talar också Johannes om samma kvinna som de andra: Klopas hustru (eller möjligen dotter) är Jakob den yngres (och Josefs) mor.

Det är svårt att få en entydig uppfattning om vilka kvinnorna var som gick till graven. Det finns också olika meningar bland kommentatorerna. Men vi kan slå fast att det inte finns några motsägelser bland evangelisterna, även om vi inte kan slå fast exakt och med visshet vilka kvinnorna var.

Summering: kvinnorna vid den tomma graven

En sannolik lista skulle kunna se ut så här:

- *Maria Magdalena* är en central person och nämns av alla evangelisterna.
- *Den andra Maria*: Jakob den yngres och Joses (Josefs) mor, och Klopas hustru.
- *Salome*, Marias syster: Sebedeus hustru och mor till Jakob och Johannes.
- *Johanna*, hustru till Herodes förvaltare Kusas.
- *De andra kvinnorna*. Vi vet inte hur många, men åtminstone Susanna var troligen med.